

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

VYBRANÁ
TÉMATA

Izraelský politický systém a strany

(3/2009)

Jakub Záhora

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

NĚKTERÉ ZVLÁŠTNOSTI IZRAELSKÉHO POLITICKÉHO SYSTÉMU.....	2
VOLEBNÍ A STRANICKÝ SYSTÉM	2
PŘEHLED NEJVÝZNAMNĚJŠÍCH IZRAELSKÝCH POLITICKÝCH STRAN	3
VÝSLEDKY VOLEB 2009	6
ZDROJE	8

Některé zvláštnosti izraelského politického systému

Izraelský politický a veřejný život vykazuje řadu zvláštností. Otazníky se objevují už při charakterizování politického systému – Izrael je všeobecně považován za jedinou skutečnou demokracii na Blízkém východě, nicméně často je napadán etnický princip, na němž je postaven.¹ Ten se mimo jiné projevuje diskriminací Arabů žijících na území izraelského státu v některých oblastech, např. při nabývání majetkových práv k nemovitostem, limitováním jejich účasti v židovských politických stranách či faktem, že jim odírána možnost nastoupit základní vojenskou službu, bez jejíhož absolvování jsou izraelští občané různými způsoby znevýhodňováni.

Jedním z konstitutivních prvků formujících izraelskou společnost je bezpochyby izraelsko-arabský konflikt. Tato skutečnost se v politické rovině projevuje transformací klasického chápání stranického spektra pravice – levice. K rozčlenění politických stran do ideologických táborů nedochází na základě socioekonomických hledisek, nýbrž určujícím faktorem je postoj konkrétní strany k řešení palestinské otázky. Všeobecně lze říci, že levice je ochotná ke kompromisům, zatímco pravice zastává nekompromisnější stanoviska.

Dalším rozdílem oproti fungování politiky v západních zemích je veliký vliv náboženství na formování veřejného života. Nejedná se zdaleka pouze o rétorické zdůrazňování religiozních témat, nýbrž skrze náboženské politické strany² a instituce o skutečné uplatňování zásad judaismu. Ve většině Izraele tak o šabatou nefunguje veřejná doprava, ve veřejných stravovacích zařízeních musí být podávána košer strava apod. Náboženské právo je také ve významné míře transformováno do izraelských občanských zákoníků.

Izrael nedisponuje oficiální ústavou, což je důsledek jednak historické tradice (Británie, která oblast spravovala v meziválečném období taktéž ústavu nemá), jednak zde roli hrají opět náboženské důvody – podle židovských obyčejů nesmí být žádný dokument nadřazen Tóře. Existuje však jedenáct tzv. Základních zákonů, které ústavu suplují.

Volební a stranický systém

Izraelský parlament se nazývá Knesset a zasedá v něm 120 poslanců, kteří jsou voleni ve všeobecných, přímých, tajných a rovných volbách. Volební období je čtyřleté. Izraelský volební systém je proporční³, představuje jeden z takřka čistých proporčních systémů –

---

¹ Politolog Donald Akenson Izrael definuje jako „velkou demokracii pro Židy, avšak zdaleka již ne tolik pro kohokoliv dalšího.“

² Viz. níže.

³ Přesně řečeno se používá Hagenbach-Bischoffova kvóta.

jelikož je volební práh pro vstup strany do parlamentu stanoven na 2% odevzdaných hlasů⁴, ve 120 členném parlamentu zasedá běžně i přes deset stran. Tento systém byl zvolen proto, že izraelská společnost je považována za silně diferencovanou, a dle všeobecného konsenzu by i takřka marginální názorové proudy měly mít svou politickou reprezentaci.

Výsledkem výše popsaného volebního systému je logicky vysoce fragmentovaný parlament, tj. extrémní multipartismus, který reflektuje prakticky všechny proudy ve společnosti. Ta se štěpí podle několika os. Kromě již zmíněného přístupu k palestinskému problému je samozřejmě významná otázka etnicity – jednak se strany dělí na židovské a arabské, jednak i uvnitř židovského obyvatelstva existuje hranice mezi Aškenázy a Sefardy. Prvně jmenovaní představují potomky prvních osadníků, jež přišli z Evropy, zatímco Sefardi emigrovali do Izraele obvykle až po roce 1948 z okolních zemí Blízkého východu a Afriky. Toto rozdělení navíc koreluje do značné míry s dimenzí chudí – bohatí. Předmětem diskuzí zůstává i role, kterou by měla v izraelském politickém životě hrát armáda. Nicméně nejvýznamnější dělicí linii po postoji k otázce Palestiny představuje spor mezi sekulárním a religiózním segmentem společnosti. Druhou část reprezentuje řada náboženských stran, jež dosahují v posledních letech významného zastoupení v Knessetu, a plní proto roli tzv. „třetích stran“, které jsou vyhledávanými koaličními partnery. Vzhledem k jejich velkému vlivu na formování izraelské politiky se u nich krátce zastavíme.

Samotné náboženské strany se dělí podle tří kritérií. Za prvé, stejně jako v celostátním měřítku zde existuje dělení na Sefardy a Aškenázy. Stejně tak můžeme náboženské strany dělit dle specificky izraelského způsobu dělit na pravici a levici. Konečně rozlišujeme strany náboženského sionismu a nesionistické religiózní politické strany. Toto dělení se částečně překrývá s předchozím, neboť pro nesionistická náboženská uskupení nejsou otázky území zásadní, a orientují se na prosazování svých specifických zájmů. Naproti tomu sionistické náboženské strany tradičně inklinují k pravici.

Izraelská politická scéna je velmi dynamická a často dochází ke štěpení i slučování stran, stejně jako k zakládání zcela nových politických uskupení. Až do nedávné doby však politice v zemi dominovaly dva silné subjekty na obou stranách politického spektra – Avoda na levici a Likud na pravici.⁵ Tento stav se změnil s nástupem strany Kadima.

Přehled nejvýznamnějších izraelských politických stran⁶

Kadima (Vpřed)

Strana vznikla v roce 2005. Jejími zakládajícími členy se stala řada osobností napříč celým politickým spektrem, jádro však tvořili bývalí členové strany Likud, kteří se od své mateřské strany odtrhli pod vedením Ariela Šarona. Ten se stal i prvním předsedou Kadimy. Důvodem odchodu z Likudu byl spor ohledně jednostranného vyklizení židovských osad v pásmu Gazy v roce 2005⁷, které prosadil právě Šaron. Hned ve volbách následujícího roku získala Kadima 29 mandátů, a stala se tak nejsilnější stranou v parlamentu, čímž otřásla dosavadním establishmentem, založeným na dominanci Likudu a Avody.

⁴ Do roku 1988 to bylo dokonce pouze 1%. Počet stran, které se ořed tímto rokem dostaly do parlamentu, však nebyl o moc vyšší než dnes.

⁵ Navzdory výrazným ideologickým rozdílům tyto dvě strany několikrát v historii země v období krize vytvořily tzv. „vládu národní jednoty“. Naposledy tak učinily v letech 2004-2005.

⁶ Co se týče názvů, rozhodl jsem se použít jak původní hebrejské, tak i české překlady. Následuji tím jazykový úzus českých médií.

⁷ Tento názorový střet však jen odrážel hlubší ideologický konflikt v Likudu, kde se postupně začal formovat umírněnější názorový proud, požadující smířlivější postoj k palestinské otázce.

Kadima je pragmaticky orientovaná středová strana, jejímž hlavním zájmem je ukončit palestinsko-izraelský konflikt i za cenu některých kompromisů. Její vedení (Ariela Šarona, který upadl v prosinci 2005 následkem mozkové mrtvice do kómatu, nahradil Ehud Olmert) se však zdiskreditovalo druhou libanonskou válkou v létě 2006, která byla izraelskou veřejností hodnocena značně negativně. Během tohoto konfliktu začala být kritice vystavována i stranická politika jednostranných územních ústupků. Další ránu zasadilo straně vyšetřování korupční aféry jejího předsedy, které donutilo Olmerta k rezignaci. V září roku 2008 byla do čela Kadimy zvolena Cipi Livniová, která musela čelit snižujícím se voličským preferencím.

Avoda (Strana práce)

Avoda je strana s hlubokými historickými kořeny – jedná se o nástupce strany Mapai, sociální demokracie, která v izraelské politice jasně převažovala první dvě dekády po založení státu Izrael. K otázkám palestinské autonomie zaujímá umírněný postoj. Avoda byla zasažena vznikem Kadimy, která do značné míry přejala její koncepty na řešení arabsko-izraelského konfliktu, ovšem stála více na středu a její návrhy tak byly přijatelnější pro větší část židovského obyvatelstva.

Je zajímavé, že navzdory jejímu jménu se Avoda v ekonomických otázkách profilovala pravicověji než Likud, zejména v 80. letech. Od roku 2000 dochází v této oblasti k posunu do středu na způsob britské New Labour. Ve volbách v roce 2006 se Avoda již vymezovala svým důrazem na sociální témata vůči neoliberální ekonomické politice Likudu.

V současnosti je strana poznamenána odchodem části svých významných členů (včetně bývalého premiéra Šimona Perése) do Kadimy. Avoda se také potýká s problémem, jak se programově vymezit vůči této nové středové straně. Současným předsedou je bývalý premiér Ehud Barak.

Likud (Jednota)

Tato strana vznikla v roce 1973 sloučením extrémně pravicové strany Cherut⁸ s Liberální stranou. V následujících letech se posunula více do středu, což jí spolu s všeobecným rozčarováním nad průběhem Jomkippurské války⁹ umožnilo vyhrát volby v roce 1977. Od té doby tvořila stabilní protipól Avody. Jakožto pravicová strana Likud podporuje anexi Západního břehu Jordánu, odmítá se zřící východní části Jeruzaléma a je v opozici vůči myšlence vytvoření samostatného palestinského státu. V ekonomických otázkách prosazuje liberální přístupy a volný trh.

Likud ještě více než Avoda ztratil na vzniku Kadimy, jíž se nechal zatlačit na okraj politického spektra. Tento fakt byl ještě umocněn několika nešťastnými radikálními výroky je šéfa Benjamina Netanjahua.

Šás (zkratka pro Sjednocení sefardských strážců Tóry)

Šás je dnes jedinou politickou stranou reprezentující zájmy sefardských religiozních Židů. Vznikla v roce 1984, kdy navázala na řadu lokálních hnutí ze 70. let. V průběhu 90. let získávala stále více příznivců, až se stala nejsilnější náboženskou stranou v zemi. Jejím největším úspěchem byly volby v roce 1999, kdy získala téměř stejně mandátů jako dvě nejvýznamnější politická hnutí, Likud a Avoda.

⁸ Strana Cherut vznikla jako politická odnož pravicové militantní bojůvky Irgun v období okolo vzniku izraelského státu.

⁹ Ta proběhla také v roce 1973. Izrael byl nečekaně napaden arabskými armádami pod vedením Egypta a Sýrie a několik dní byla jeho situace silně kritická. I přes konečné vítězství byla úřadující levicová vláda obviněna z nekompetentnosti v bezpečnostních otázkách.

Šás je nesionistická ultraortodoxní strana, jejím hlavním cílem je získávat státní dotace na podporu náboženských institucí, škol, na sociální zaopatření svých voličů atd. Co se izraelsko-palestinského konfliktu týče, stojí Šás nalevo, neboť tato problematika je mimo hlavní osu jejího zájmu.

Strana zakládá svůj úspěch zejména na vhodně formulovaném volebním programu, kdy kromě náboženských otázek zdůrazňuje též sociálně-ekonomická témata, přitažlivá pro chudší sefardské obyvatelstvo. Nezanedbatelnou roli hraje však i velice účinná taktika založená na bázi k Bohu a úctě k rabinům, kteří Šás přirozeně podporují. V současné době stojí v čele strany Eli Jišaj.

Izrael náš domov (Jisrael Bejtenu)

Jisrael Bejtenu je klasická pravicová strana, podobně jako Likud vůči Palestincům zaujímá nekompromisní stanoviska a není ochotna k významnějším územním ústupkům. Vznikla na konci 90. let jako strana židovských emigrantů ze zemí bývalého SSSR pod vedením kontroverzního Avigdora Liebermana, často obviňovaného z populismu a rasismu. Lieberman je předsedou strany dodnes.

Agudat Jisrael (Svaz Izraele)

Agudat Jisrael je jedna z nejstarších stran – konstituovala se na počátku 20. století v prostředí polských ortodoxních Židů. Dnes je považována za nejdůležitější aškenázskou ortodoxní náboženskou stranu. Co se bezpečnostních a zahraničně politických témat týče, není Agudat Jisrael nijak vyhraněná. V průběhu celé existence státu Izrael proto byla častým partnerem v koaličních vládách, což jí z velké části umožnilo prosadit její požadavky, například všeobecné dodržování šabatu, odmítání neortodoxních konverzí k judaismu apod. Od roku 1992 často vytváří koalici s podobně orientovanou stranou Degel HaTora pod společným názvem Jednotný judaismus tóry.

Národní unie (Halhud HaLeumi)

Národní unii tvoří tři strany: Ahi, Moledet a Tkuma, které se spojily v roce 1999. Jedná se o pravicovou stranu, obhajuje použití silových řešení v izraelsko-arabském konfliktu a ústupky vidí jako ohrožení Izraele. Kromě toho se strana profiluje jako nábožensky ortodoxní. V jejím čele nyní stojí Benjamin Elon.

Merec (Spolu)

Tato strana vznikla na počátku 90. let. Na spektru názorů týkajících se řešení palestinské otázky je Merec zrcadlovým odrazem Národní unie – prosazuje mírové řešení založené na vzniku arabského státu na Západním břehu i v pásmu Gazy, odstranění izraelských osad na těchto územích atd. Co se týče dalších bodů jejího programu, je Merec sociálně demokratická a liberální strana. Snaží se o transformaci Izraele v plně sociální stát, bojuje za práva menšin, žen a homosexuálů. Ve straně existují do jisté míry antiklerikální postoje. Předsedou Merecu je Chajim Oron.

Chadaš (Nový)

Chadaš, založený v 70. letech, sám sebe definuje jako židovsko-arabskou stranu. Logicky se tedy snaží o mírové a pro obě strany přijatelné řešení konfliktu. Dále usiluje o právo na návrat pro arabské uprchlíky, či alespoň o jejich hmotnou kompenzaci. V evropském chápání je Chadaš jednou z nejlevicovějších izraelských stran, v době svého vzniku se hlásila k marxismu. Současným šéfem strany je Mohammad Barakeh.

Ra'am (zkratka pro *Jednotná arabská kandidátka*)

Strana byla založena v polovině 90. let, aby reprezentovala zájmy Arabů žijících v Izraeli. Jejím hlavním cílem je přirozeně naplnění mírových snah o vytvoření nezávislého palestinského státu s východním Jeruzalémem jako hlavním městem. Své voliče nachází samozřejmě mezi Araby, zvláště mezi beduíny. Stranu vede Ibrahuim Sarsur.

Židovský domov (*HaBajt HaJehudi*)

Tato strana je jednou z nejmladších na izraelské politické scéně – vznikla v roce 2008 sloučením tří pravicových stran, z nichž nejvýznamnější byla strana Mafdal.¹⁰ Po rozporech ohledně sestavení kandidátky pro volby v roce 2009 část členstva přešla do jiných politických uskupení. Židovský domov je silně pravicová strana náboženského sionismu. Šéfem strany je v současné době Daniel Hershkovitz.

Balad (*Národní demokratické shromáždění*)

Strana byla založena v polovině 90. let a zastupuje občany arabského původu. Snaží se „transformovat Izrael v demokracii pro všechny občany bez ohledu na etnický původ“. Podporuje vytvoření arabského státu na palestinských území v hranicích před rokem 1967. Současným předsedou Baladu je Jamal Zahalka.

Výsledky voleb 2009

V minulých volbách, které se uskutečnily 28. března 2006, zvítězila Kadima a její šéf Ehud Olmert byl pověřen zformováním vlády. Následnou vládní koalici vytvořily kromě Kadimy ještě Avoda, Šas a Gil. V říjnu 2006 do vlády přistoupila strana Izrael náš domov, ta však koalici opustila v lednu 2008 na protest proti mírovým jednáním s palestinskou samosprávou.

V červenci roku 2008 byl Ehud Olmert obviněn z korupce a z důvodu vyšetřování se rozhodl odstoupit z pozice předsedy Kadimy. V září téhož roku byl vystřídán Cipi Livniovou, dosavadní ministryní zahraničí. Ta však nebyla schopna kvůli rozporům s náboženskou stranou Šas udržet vládní koalici, a proto se rozhodla pro předčasné volby.

Ty se konaly 10. února 2009. V nich zvítězila strana Livniové Kadima, ovšem s náskokem pouhého jednoho mandátu před svým největším rivalem, stranou Likud pod vedením Benjamina Netanjahua. Prezident Šimon Peres pověřil sestavením vlády Netanjahua, jelikož ten měl vzhledem k rozložení křesel v Knessetu větší šance na úspěch.

Livniová odmítla přistoupit k široké koalici, a tak Netanjahu hledal podporu nejdříve u pravicových stran. V polovině března uzavřel dohodu se stranou Izrael náš domov, jejíž kontroverzní šéf Avigdor Lieberman se stal ministrem zahraničí. O týden později se členem koalice stala náboženská strana Šas, posléze byla uzavřena smlouva i s další pravicovou stranou Židovský domov. Překvapením bylo přistoupení Avody do Netanjahuovy vznikající vlády, především vzhledem k odlišným postojům obou stran k mírovému procesu s Palestinci. Šéf Avody Ehud Barak slibuje, že jeho strana bude vyvažovat nesmírlivé postoje k palestinské otázce, které zastávají ostatní koaliční strany.

---

¹⁰ Mafdal byla založena roku 1956 jako středová náboženská strana, do 70. let byla koaličním partnerem levice. Od té doby se však začala přiklánět zřetelně doprava, podporovala výstavbu osídlení na obsazených palestinských území atd. Mafdal byla rozpuštěna roku v důsledku obrovského neúspěchu ve volbách v roce 2006.

Netanjahuova vláda se úřadu ujala 31. března 2009, kdy jí byla vyslovena důvěra Knesetu. O den později ke koalici přistoupila strana Jednotný judaismus tóry, čímž se zvýšila vládní většina z 69 mandátů na 74.

Tabulka: Složení Knesetu v letech 2006 a 2009

Politická strana	Výsledky voleb v %			Počet získaných křesel		
	2006	2009	změna	2006	2009	změna
Kadima	22	22,5	0,5	29	28	-1
Likud	9	21,6	12,6	12	27	15
Izrael náš domov	9	11,7	2,7	11	15	4
Avoda	15	9,9	-5,1	19	13	-6
Šas	9,5	8,5	-1	12	11	-1
Jednotný judaismus tóry ¹¹	4,7	4,4	-0,3	6	5	-1
Ra'am	3	3,4	-0,4	4	4	0
Národní unie	-	3,3	-	-	4	-
Chadaš	2,7	3,3	0,6	3	4	1
Merec	3,8	3	-0,8	5	3	-2
Židovský domov	-	2,9	-	-	3	-
Balad	2,3	2,5	0,2	3	3	0

Zdroje: http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2155_06.htm
http://www.ipu.org/parline-e/reports/2155_E.htm

¹¹ Koalice Agudat Jisrael a Degel HaTorah.

Zdroje

Literatura:

- Čejka, Mark: *Izrael a Palestina*. Barrister & Principal, Brno 2007.
- Čejka, Mark: *Judaismus, politika a stát Izrael*. Mezinárodní politologický ústav MU, Brno 2002.
- Kubeček, Martin: *Izraelské parlamentní volby 2006*. Mezinárodní politika, ročník 2006, 4. číslo, str.10 – 13.
- Rydvan, Tomáš: *Izraelský politický systém*. Politologická revue, ročník 2002, 1. číslo, str. 63 – 92.

Elektronické zdroje:

- <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/izrael-vnitropoliticka-charakteristika/2/1001005/>
- <http://www.knesset.gov.il/>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Israel
- <http://www.bloomberg.com/apps/news?pid=20601087&sid=ajxrcFhXnIA0&refer=home>
- http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2155_06.htm
- http://www.ipu.org/parline-e/reports/2155_E.htm
- http://www.timesonline.co.uk/tol/news/world/middle_east/article5966884.ece
- <http://jta.org/news/article/2009/03/25/1003969/habayit-hayehudi-to-join-likud-government>
- <http://timesofindia.indiatimes.com/World/Netanyahu-government-to-be-sworn-in-on-March-31-/articleshow/4328872.cms>

Strany

- Kadima: <http://www.kadima.org.il/>
- Avoda: <http://www.havoda.org.il/>
- Likud: <http://www.netanyahu.org.il/>
- Šás: <http://www.shasnet.org.il/Front/NewsNet/newspaper.asp>
- Izrael náš domov: <http://www.beytenu.org/>
- Agudat Jisrael: http://www.knesset.gov.il/faction/eng/FactionPage_eng.asp?PG=22
- Národní unie: <http://leumi.org.il/default.asp>
- Merez: <http://www.myparty.org.il/main-branch/en/>
- Chadaš: <http://www.hadash.org.il/>
- Ra'am: <http://www.islammov.com/>
- Židovský domov: <http://www.111.org.il/>
- Balad: <http://www.tajamoa.org/>